

واژه نامه ترجمه شناسی

دکتر مهرگان نظامی زاده

و

سپیده اکبری معین

فاطمه باقری

سپیده جلالی

شقایق جاسمی

مریم خاقانی

سارا عیسی زاده

فاطمه موسوی

واژه‌نامه رشته‌شناسی

دکتر مهرگان نظامی زاده

و

سپیده اکبری معین

فاطمه باقری

سپیده جلالی

شقایق جاسمی

مریم خاقانی

سارا عیسی زاده

فاطمه موسوی

واژه‌نامه ترجمه‌شناسی / اعضای گروه و تدوینگران مهرگان
نظامی‌زاده... [و دیگران] - تهران: نشر ثالث، ۱۳۹۶.

ص ۷۴

شابک ۹۷۸-۶۰۰-۴۰۵-۲۱۴-۶ ISBN 978-600-405-214-6

اعضای گروه و تدوینگران مهرگان نظامی‌زاده، سپیده اکبری‌معین، فاطمه
باقری، سپیده جلالی، شقایق جاسمی، مریم خاقانی، سارا عیسی‌زاده،
فاطمه موسوی

ترجمه - واژه‌نامه‌ها - فرانسه

translating and interpreting - dictionaries - French

زبان فرانسه - واژه‌نامه‌ها - فارسی

French language - dictionaries - Persian

نظامی‌زاده، مهرگان، ۱۳۳۷ -

۴۱۸/۰۲

P ۳۰۶/و ۱۶

دفتر مرکزی: خیابان کریمخان زند / بین ایرانشهر و ماهشهر / پ ۱۵۰ / طبقه چهارم

فروشگاه: خیابان کریمخان زند / بین ایرانشهر و ماهشهر / پ ۱۴۸

توزیع: خیابان کریمخان زند / بین ایرانشهر و ماهشهر / پ ۱۵۰ / طبقه همکف

تلفن گویا: ۷-۸۸۳۲۵۲۷۶ - ۸۸۳۰۲۴۳۷ - ۸۸۳۱۰۵۰۰ - ۸۸۳۱۰۷۰۰ - ۸۸۸۶۱۶۶۶

• سایت اینترنتی: www.salesspublication.com

• پست الکترونیک: salesspub@gmail.com - info@salesspublication.com

■ واژه‌نامه ترجمه‌شناسی

• مهرگان نظامی‌زاده • ناشر: نشر ثالث

• مجموعه فرهنگ و زبان

• چاپ اول: ۱۳۹۶ / ۵۵۰ نسخه

• لیتوگرافی: ثالث • چاپ: سازمان چاپ احمدی • صحافی: مینو

• کلیه حقوق محفوظ و متعلق به نشر ثالث است

ISBN 978-600-405-214-6

شابک ۹۷۸-۶۰۰-۴۰۵-۲۱۴-۶

به نام خدا

انسان، به عنوان تنها موجود زنده برخوردار از قوه نطق یا ناطقه (اگر نخواستہ باشیم از تعبیر ارسطویی «حیوان ناطق» استفاده کنیم)، زبان پیچیده‌ای دارد که فارسی، عربی، ترکی، آلمانی، انگلیسی، فرانسه، اسپانیایی و... نموده‌های خارجی آنند. این زبان که فکر، اندیشه و تحلیل ذهن با آن صورت می‌گیرد فعالیت خود را در مبحث زبانی، وام‌دار مفاهیم است و واژگان نیز اصلی‌ترین ابزاری‌اند که در خدمت زبان به عنوان قوه تفکر و تحلیل قرار می‌گیرند. مفاهیم، هر چند به لحاظ فلسفی در ذهن آدمی به طور مشخص یا بالقوه تعبیه گردیده‌اند، ولی از طریق ارتباط با پدیده‌های جهان (بیرونی و درونی) ایجاد می‌شوند یا به فعلیت درمی‌آیند. بر این مبنا هر قومی، با توجه به تجربه زیسته خود، پاره‌ای از این مفاهیم را شناخته و سپس در زبان خود آورده است. از این روی زبان‌های مختلف، هر یک، پاره‌ای از مفاهیم را در خود دارند که ممکن است با سایر زبان‌ها مشترک یا متفاوت باشد. در این راستا ارتباط ملت‌ها با زبان‌های یکدیگر می‌تواند مفاهیم به‌دست‌آمده از

تجربه زیسته آن‌ها را به اشتراک بگذارد و در اختیار هم قرار دهد. به عبارتی، هر چه یک زبان واژگان بیش‌تری را به عنوان امکانات زبانی در اختیار داشته باشد، سخنوران آن زبان ابزار بیش‌تری برای تحلیل‌های خود و ارتباط عمیق با سایرین در اختیار خواهند داشت.

در این جاست که اهمیت واژه‌سازی نمود بیش‌تری می‌یابد و مترجمان نیز با ترجمه‌های خود، در این راستا و در کنار دیگران، نقش پررنگ‌تری در همگرایی‌های زبانی بر عهده می‌گیرند.

به قول ژان-رنه لادمیرال، ترجمه حالت ویژه‌ای از همگرایی زبانی به سوی مقصدی مشترک، و به مفهوم کلی‌تر، قالب‌های زبانی مختلفی است که با واسطه‌گری بین زبان‌ها انتقال اطلاعات را میان سخنوران زبان‌های مختلف امکان‌پذیر می‌کنند. ترجمه باعث می‌شود پیامی از یک زبان مبدا به یک زبان مقصد انتقال یابد. ترجمه همزمان به فعالیت ترجمانی، فعالیت مترجم، در مفهوم پویا، و نتیجه این فعالیت، یعنی متن مقصد در مفهوم ایستا اتلاق می‌شود.^۱

به تعبیر آنتوان برمن، صحبت از ترجمه طیف گسترده‌ای است که از یک سو، آثار نویسندگان مختلف، حیات، مقصد و ماهیت این آثار، چگونگی عملکردشان در روشن ساختن راه پیش روی ما را در بر می‌گیرد، و از سوی دیگر، ارتباط با

1. Jean-René Ladmiral, *Traduire: théorèmes pour la traduction*, Gallimard, 1994.

دیگری، انتقال ذهنیات خود به وی، بازنمود سنت‌ها، رابطه خودی و دیگری، زبان مادری، زبان اول و سایر زبان‌ها، و همچنین بحث از هستی و وجود در تعابیر مختلف زبانی، زبان نوشتاری و گفتاری، طرح اکاذیب و واقعیت‌ها، بی‌وفایی و پابندی، تقلید، بدل، نسخه غیرواقعی، نسخه ثانویه، سخن گفتن از حیات معنا و حیات لفظ، و سرانجام درگیر شدن با طوفان مسرت‌بخش اندیشه‌برانگیزی را شامل می‌شود که طی آن واژه «ترجمه»، خود، بی‌وقفه دستخوش استحاله می‌شود.^۱

از طرفی ترجمه در تمامی دوره‌ها و نقاط کره زمین، بنا بر ضرورت ارتباط میان گروه‌های انسانی با زبان‌های متعدد و متنوع، وجود داشته است. ولی از عمر مطالعات ترجمه در قالب رشته‌ای مشخص و مستقل، تحت عنوان ترجمه‌شناسی، چندان نمی‌گذرد. واژه ترجمه‌شناسی برای نخستین بار در سال ۱۹۷۳ توسط برایان هریس^۲ کانادایی به کار گرفته شد. در واقع کانادا کشوری است دو زبانه با تجربه‌ای طولانی، هم از نظر کار برد ترجمه و هم از جنبه نظریه‌های مربوطه. در تأیید این ادعا کافی است به وینه^۳ و داربلنه^۴ اشاره کنیم. ایسن دو کانادایی در سال ۱۹۵۸ کتابی در حوزه ترجمه‌شناسی ارائه دادند و در آن برای نخستین بار به مقایسه امکانات سبکی

1. Antoine Berman, *La traduction et la lettre ou l'auberge du lointain*, Seuil, 1999, dos de la couverture.

2. Brian Harris.

3. J. P. Vinay.

4. J. Darelnet.

زبانی دو زبان فرانسه و انگلیسی پرداخته‌اند. یکی از مباحث کتاب آن‌ها^۱، بررسی برگردان واژگان در ارتباط با هفت فرایند ترجمه، یعنی وام‌گیری، گرده‌برداری، ترجمه لفظ‌گرا (ترجمه لفظ به لفظ)، تغییر نحوی ساختاری (ترانهادگی)، تغییر بیانی، برابرنهادگی (تعادل) و اقتباس است.

از این روی، عده‌ای از تحصیلکرده‌های حوزه ترجمه و ترجمه‌شناسی بر آن شدند تا در قالب گروهی به اسم «اتی»^۲، انجمن ترجمه‌شناسان ایران، برای پر کردن چشمگیرترین خلأ این حوزه، در نخستین گام، فرهنگی تخصصی در چارچوب اصطلاحات کتاب این دو کاندایی تهیه و تدوین کنند.

از طرفی، فرهنگ واژگان پیش رو، به عنوان تلاش جمعی ترجمه‌پژوه و ترجمه‌شناس، به منظور یاری رساندن به دست‌اندرکاران فارسی زبان این رشته علمی، از جمله اساتید، کارشناسان، بررسی‌ها، تحلیل‌گران، منتقدان، دانشجویان ترجمه، ترجمه‌شناسی یا مطالعات ترجمه و البته مترجمان در خدمت این عزیزان قرار می‌گیرد.

مهرگان نظامی‌زاده (سرپرست علمی گروه)

همکارانی که در این پروژه شرکت داشته‌اند:

سپیده اکبری معین (عضو علمی و دبیر اجرایی گروه)،
فاطمه باقری (عضو علمی گروه)، شقایق جاسمی (عضو علمی)

1. *La stylistique compare du français et de l'anglais*.
2. A.T.I. (Association des Traductologues Iraniens).

گروه)، سپیده جلالی (عضو علمی گروه)، مریم خاقانی (عضو علمی گروه)، سارا عیسی‌زاده (عضو علمی گروه)، فاطمه موسوی (عضو علمی گروه)، مهرگان نظامی‌زاده (عضو و سرپرست علمی گروه)

Abstrait pour le concret	انتزاعی به جای محسوس و ملموس
Accent tonique	آهنگ تأکیدی، نشان گونه‌ها
Acception	معنی و مفهوم واژه
Activation subjective	پررنگ شدن (کردن)، جنبه ذهنی، شخصی، فردی
Adaptation	اقتباس
Adjectif antépose	صفت پیشااسم
Adjectif courant	صفت متداول
Adjectif postposé	صفت پسااسم
Adjectif savant	صفت مصطلح (مورد استفاده حوزه‌ای تخصصی)
Adjonction	افزودن
Affectivité (nf)	ویژگی یا جنبه محسوس و ملموس
Agencement	چینش متن، آرایش متن

Aire sémantique

حوزه معنایی؛ حوزه معناشناختی

Allusions prestigieuses

کنایات، اشارات با اعتبار و ممتاز

Allusions figées :

کنایات یا اشارات قالبی

Allusions littéraires

کنایات، اشارات ادبی

Amplification

توسیع، وسعت دادن،
گسترده‌سازی، گسترده‌سازی،
کردن، تفصیل، بسط

Analogie:

شبهات و ارتباط معنایی /
تمثیل در علم منطق

Analysable

قابل بررسی، قابل تحلیل

Analyse

تحلیل

Analyser

تحلیل کردن

Animisme

گرایش به جان قائل شدن،
جان بخشیدن، (جان‌بخشی)

Antithèse :

تناقض

Apprenti traducteur (nm)

فراگیرنده ترجمه

Arbitraire

اختیاری

Argot

زبان کوچه بازار

Argument

برهان، استدلال

Argumenter

استدلال کردن

Articulation	ارتباط موصولی، تلفظ، اتصال، ادا کردن
Articulation de l'énoncé	مفصل‌بندی گفته، ارتباط موصولی عبارت یا گفته
Articulatoire	مفصلی، موصولی (ارتباط)
Articuler	تلفظ کردن، ادا کردن
Aspect affectif	جنبه معنایی برون‌ذهنی (ملموس)، نمود معنایی برون‌ذهنی (ملموس)
Aspect ambivalent	نمود یا حالت یا جنبه چندسویه، چندسویگی، چندبعدی، چندمعنایی
Aspect atténuatif ou diminutif	نمود یا حالت یا جنبه نزولی، کاستگی، کاهندگی (تصغیری، تعذیلی، تنزلی)
Aspect collectif	حالت یا جنبه جامعیتی (کلیتی)، نمود کلیتی
Aspect désinvolte	نمود یا حالت یا جنبه راحت و سرسری عمل کردن (غیرجدی، بدون زحمت دادن به خود)، نمود رهاشوندگی